

13. Никитенко Н.Н. Святые целители в стенописи Софии Киевской // Человеческая целостность и встреча культур / Сост. К.Б. Сигов. – К., 2007.

14. Никитенко Н. Святая София Киевская. – К., 2008.

15. Никитенко Н., Верещагина Н. Проблема имянаречения князя Владимира в свете новых исследований // Медієвістика. Зб. наук. праць. – Вип. 5. – Одеса, 2009.

16. Поло де Болье М.-А. Средневековая Франция. – М., 2006.

17. Пушкарева Л.Н. Женщины Древней Руси. – М., 1989.

18. Холостенко Н.В. Мощеница Спаса Черниговского // Культура средневековой Руси. – Л., 1974.

Никитенко Н.Н., Корниенко В.В. Анна Ярославна и ее автографы в Софии Киевской

Брачный союз Анны Ярославны и французского короля Генриха I был обусловлен стремлением утверждения молодых династий – Капетингов и Рюриковичей. Важным фактором такого утверждения была родственная связь Рюриковичей через принцессу Анну с византийской Македонской династией. Именно поэтому Анну Ярославну назвали в ее честь. В процессе планомерного исследования эпиграфики киевского Софийского собора на фреске с образом св. Пантелеимона были обнаружены две надписи с именем „Ана”. Изучение особенностей их расположения в пределах архитектурного объема собора, а также палеографических характеристик и динамики почерков автора записей и подписи Анны Ярославны на грамоте Суассонскому аббатству, позволили установить, что именно она может считаться автором этих двух граффити.

Nikitenko N.M., Kornienko V.V. Anna Iaroslavna and her autograph in Sophia Kyivska Cathedral

The marriage of Anna Iaroslavna and French king Henry I was caused by intentions to strengthen the Cappetings and Ruryks dynasties. The main factor in this process was relationship Ruryks with Macedonian dynasty, from which the princess Anna was descended. That's why the name for Anna Iaroslavna was chosen. During the systematic investigations of the epigraphic of Sophia Kyivska Cathedral two inscriptions with the name „Ана” on the Saint Panteleimon fresco was discovered. The placement of these inscriptions, the paleography and comparative analyses of handwriting on the wall and signature on the Suasson abbey diploma proves the Anna's authorship of graffities in Sophia Kyivka Cathedral.

КНИЖНА КУЛЬТУРА КИЇВСЬКОЇ РУСІ ТА ГРЕЦЬКА ПЕРЕКЛАДНА ЛІТЕРАТУРА Х-ХІІ ст.

Християнство, освіта з Греції поширювалися до давніх слов'янських країн ще задовго до хрещення Русі. Під впливом цього почала розвиватися і слов'янська писемність, центрами якої стали Болгарія і Сербія. Переважно з Болгарії (кінець Х – початок ХІ ст.) в Давньоруську державу були привнесені переклади з грецької біблейської, церковно-учительної, житійної, історичної літератури, творів отців церкви.

Автор статті розглядає корпус грецької перекладної літератури не тільки як підґрунтя розвитку християнської культури в Давньоруській державі, а як основу книжного фонду бібліотек Київської Русі, насамперед, Бібліотеки Ярослава Мудрого, що здійснюється в українській історичній науці вперше.

Київська Русь, як і всі середньовічні країни, набирала досвіду культурного розвитку, зважаючи на культуру Давньої Греції та Риму. Найважливішу роль у цьому відношенні відіграли Болгарія і Візантія [1, 36]. Про надходження літератури з Візантії, Болгарії, Західної Європи свідчать і міжнародні договори. Давня Русь була надзвичайно тісно пов'язана з Візантією, «від якої в перший час вона цілком залежала як митрополія Константинопольської патріархії» [2, 68].

Вищезазначені проблеми висвітлено в працях таких різних поколінь учених, як: С. Аверінцев, В. Адріанова-Перетц, О. Алексєєв, Д. Ангелов, Д. Афіногенов, М. Бібіков, О. Білецький, М. Брайчевський, Є. Верещагін, О. Востоков, Е. Гранстрем, В. Дубровіна, Л. Дубровіна, Л. Жуковська, В. Істрін, М. Каврус, Е. Казеніна-Прістанскова, О. Клебанов, К. Куєв, С. Маслов, Л. Меліксет-Бек, М. Мещерський, А. Мілев, Х. Пападопуло, О. Пономарьов, О. Попова, В. Пуцко, Б. Семеновкер, О. Соболевський, І. Срезневський, О. Творогов, Хр. Трендафілов, З. Удальцова, Ф. Успенський, А. Хананов, Є. Чернухін, О. Шахматов, Я. Шапов, М. Щепкіна та багато ін.

Мовою дипломатії, міждержавного спілкування в IX–X ст. і пізніше була грецька – «мова великої культури, мова давньої науки» [3, 190]. За часів великого князя Ярослава в Києві були особи, котрі добре володіли грецькою та перекладали її на давньоруську. На сліди користування перекладними книгами вказують, зокрема, давньоруські літописи, західні хроніки тощо. Навпаки, відомості про слов'ян подибуємо в житті Димитрія Солунського, Стефанія Сурожського, Георгія Амастридського та ін. в Синайському, Єгипетському, Римському, Скитському, Алфавітному, Ієрусалимському патериках XI–XII ст.

Розглядаючи історію «європейської цивілізації, просвіти та літератури в середні віки, в епоху прийняття християнства», помічаємо, в основному,

«майже однакові явища. Це спільне багатство християнської літератури та культури пов'язано з Грецією, з грецькою церквою і зі східною імперією – Візантією» [4, 1]. Духовна і загальна освіта перебували у тісному взаємозв'язку. Остання ж знаходилася під впливом церковних книг, церковно-словенської мови та грецької просвіти, однак у Києві християни «мали не тільки грецьке богослужіння, але й живу проповідь місцевою полянською мовою» [4, 12]. Так, митрополитами Київської Русі, починаючи із 40-х років XI ст. і до кінця Київського періоду, були греки. Визначною постаттю був митрополит Феопемпт, «котрого тепер вважають за першого митрополита Грека, припускають, що той привіз із собою транспорт грецької літератури і грецьких учених богословів і книжних людей. Мусіла се бути визначна постать в Академії». Та в Києві, крім греків-митрополитів, були й інші особи «грецького духовенства» [4, 17, 28]. Навіть «книжним ученим» за Володимира керували спеціально «запрошені греки» [5, 74]; [2, 79]. І якщо за Володимира стали тільки роздавати дітей на вчення книжне, то вже «за часів Ярослава було навчання «книжне з абетками, граматики, навіть словниками, грецькими» [6, ІР НБУВ, ф. 10, спр. 18310-18311, 2 с.]

Візантійська книга потрапляла в Київську Русь здебільшого через південно-слов'янські переклади. Переважно з Болгарії (кінець X – початок XI ст.) в Давньоруську державу було привнесено переклади з грецької мови біблейської, церковно-учительної, житійної, історичної літератури, творів отців церкви. У літописному оповіданні 989 р. йдеться про те, що Володимир жив у законі християнським й дійшов думки про закладення церкви пресвятої Богородиці. Для виконання будівельних робіт він запросив майстрів-греків [7, 25-27, 28].

Існують відомості, що грецькі архітектори та майстри, запрошені для будівництва Києво-Печерського монастиря, привезли з собою книги. Можна припустити, що майстри, які зводили Софійський собор протягом 1017–1037 рр., мали ці книги при собі, адже про їхню освіченість свідчать сюжети фресок. Є свідчення щодо посилення на Русь численних книг зі Студійського монастиря: уставів, тріодей тощо. Давньоруська інтелігенція (у тому числі військові та купці) були знайомі «з мовами германськими, перською, арабською та грецькою» [8, ІР НБУВ, ф. 10, спр. 12478, арк. 6, 7].

«Немає сумніву, що переписувано також грецькі тексти; маємо найстаріші послання київських митрополитів, родовитих греків у грецьких текстах і в рівночасних староруських перекладах» [8]. І. Франко наголошував: «Вже в половині XI віку в Південній Русі все найпотрібніше для богослужіння і релігійного життя широких верств народу було чи то перекладене з грецького, чи то попереводжене з

болгарського, чи то перероблене власною працею» [8]. Причому «настарша часть київського літопису, що сягає до смерті Святослава, була правдоподібно зложена ще за часів Володимира Великого» [9, ІР НБУВ, ф. X, 12478, с. 3].

І словесність, і просвіта, як вважав М. Максимович, перебували в Давньоруській державі під впливом «церковно-словенських книг, церковно-словенської мови та просвіти греко-східної» [10, 10]. Крім того, «вчили ще писати, рахувати, грецької мови і, нарешті, на вершечку шкільної мудрості того часу, знайомили з тодішньою візантійською літературою, з її стилем та літературною манерою» [11, 73].

X-XII ст. – перший період давньоруської книги в Київській Русі; період, коли засновувалися перші бібліотеки, зокрема, закладено підвалини першої на наших землях державної книгозбірні – Бібліотеки Ярослава Мудрого, коли функціонував найбільший у Східній Європі скрипторій при Софійському соборі в Києві; проводилася значна робота в галузі літописання, перекладів візантійської літератури, релігійних текстів, світських хронік, повістей. Грецька перекладна література справила сильний вплив на розвиток цього процесу.

Історіографія проблеми поширення грецької книги в Київській Русі та впливу грецької цивілізації на давньоруську колосальна. Це численні праці багатьох дослідників різних поколінь і різними мовами, які, на жаль, досі не систематизовано в жодному бібліографічному покажчику, що дуже утруднює і збіднює роботу над новими темами. Безперечним науковим успіхом у цьому напрямі є досягнення Інституту рукописів Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, який підготував низку наукових видань у галузі дослідження греко-українських культурних взаємозв'язків та розвитку грецької культури в Україні під керівництвом директора, чл.-кор. НАН України Л.А. Дубровіної. Серйозним підсумком цих досліджень стали «Грецькі рукописи у зібраннях Києва: Каталог» (упорядник Є.К. Чернухін; К., 2000, 382 с.); Чернухін Є.К. Грецька рукописна спадщина в Києві: Історіографія та огляд матеріалів IV–XX ст. (К., 2002, 309 с.); Чернухін Є.К. Грецькі рукописи IV–XX ст. у фондах Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського: кодикологічне дослідження: автореф. дис. канд. філол. наук (К., 1999) та відповідна дисертація.

«Візантійсько-слов'янські літературні зв'язки багатоманітні. Найкраще за все вони простежуються на матеріалі церковної догматики і патристики, літургії і гімнографії, агіографії і гомілетики» [12, 57]. Д.С. Лихачов вважав, що слід говорити швидше про «своєрідний процес трансплантації («пересадку») літератури однієї країни в іншу – про перенесення візантійської літератури на руське

підгрунтя» [13, 15-23].

М. Тихомиров не піддає сумніву літописні слова щодо «перекладів багатьох грецьких творів на слов'янську мову, зроблених уже в першій половині XI ст.» [14, 170-271]. Пробуджувалися нові розумові та релігійні потреби, що викликали потреби перекладів на давньоруську мову різного роду наукових праць. Візантійські хроніки є типовими творами візантійського середньовіччя і мають ряд характерних особливостей історичного повіствування. Візантійські терміни «хроніка», «хронограф» слов'янською перекладалися як «временник», «книги временне», «летовник».

Переклади з грецької мови здійснювалися за часів Київської Русі тільки в Софійському скрипторії. Тут книги не тільки переписувалися, а й перекладалися з іноземних мов [15]. «Давньоруські перекладачі не тільки зуміли створити точні, адекватні оригіналу переклади, а й зберегти стиль і ритміку грецьких оригіналів» [1, 37]. На перекладну писемність з грецької, як на значне за обсягом і важливе за значенням джерело давньоруської лексики, вказує В.Ф. Дубровіна.

Софія Київська будувалася на зразок Софії Константинопольської [16, 204], [17, 66], [19]. Взаємозв'язок двох культур, грецької та слов'янською, «певною мірою стане зрозумілим тому, хто погляне хоча б на нашу святу Софію, на її грецькі написи під образами святих, по алтарних дугах. Додайте до цього грецькі назви духовних осіб, церковних речей, книг (тріоди, мінеї, прологи) – свідчення літописів про грецьких митрополитів у давній Русі, духовних осіб, співаків, майстрів <...>» [5, 10, 11].

Твори з грецької на давньоруську не просто перекладалися, «вони продовжували свою літературну історію на новому підґрунті <...>, створювалися нові редакції творів, їх сюжет змінювався» і т. д. Особливо це стосувалося творів історичного та світського характеру; твори богослужбові, твори «отців церкви» чи біблійські книги більшою мірою зберігали свій канонічний текст» [1, 38]. Принаймні двома мовами, церковнослов'янською та грецькою, було написано частину архівних документів, що зберігалися в першій державній бібліотеці на наших землях – книгозбірні Софійського собору. Вплив грецької мови помічається в Супрасльському збірнику, написаному в Східній Болгарії, в пізніших списках перекладів Іоанна Екзарха, що збереглися.

Вельми складним питанням є питання грецької основи перекладів, зроблених Костянтином і Мефодієм, їх учнями та послідовниками. Учені й сьогодні наполягають на передчасному зверненні до цього питання з причини його надскладності; інколи можна почути й думки про те, що ця проблема

взагалі ніколи не буде розв'язана наукою.

Однак ми підходимо до проблеми з іншого боку, розглядаючи корпус грецької перекладної літератури не тільки як підґрунтя розвитку християнської культури в Давньоруській державі, а як основу книжного фонду бібліотек Київської Русі, насамперед, Бібліотеки Ярослава Мудрого, що здійснюється вперше в українській історичній науці.

Фонд візантійської літератури, на нашу думку, можна розглядати як фонд певної бібліотеки. Книги з цього фонду, потрапляючи кожного разу на нове підґрунтя, справді починали свою нову історію, нову долю, ставали одиницями збереження нових, уже усталених, конкретних бібліотек, як у випадку з Бібліотекою Ярослава Мудрого. Значна кількість творів візантійської духовної літератури після хрещення Русі перейшла до неї і лягла в основу фонду давньоруської літератури, а пізніше – української літератури.

У 1037 р. починає створюватися Найдавніший літописний звід. Джерела доводять, що його складач достеменно знав і використав як наукове підґрунтя грецькі хронографи й інші джерела, зокрема книги історичного плану. «Нема сумніву, що переписувано також грецькі тексти; маємо найстарші послання київських митрополитів, родовитих Греків, у грецьких текстах і в рівночасних староруських перекладах» [8, 2; 5; 6, 7].

І. Франко наголошував, «що немало церковних книг або покровних із ними духовних збірників були зложені, згідно перекладені з грецького в Південній Русі. Між такими збірниками треба головно назвати Прологи так званих руських редакцій, уложені на підставі грецьких Менологіїв» [8, 2- 6, 7].

Існує точка зору, що в Київській Русі використовувалися чотири системи письма: глаголиці, кирилиці, скандинавських рун та грецького алфавіту. Мова записів свідчить про те, «що до середини XI ст. давньоруська мова вже засвоїла церковну термінологічну лексику. Так, письмо Остромирова Євангелія нагадує уніціал грецьких літургійних рукописів IX-X ст. Мова пам'ятки свідчить про те, що його автор, Григорій, його помічники чи співавтори, користувалися і працями грецьких авторів, що простежується за особливостями перекладу. В Остромировому Євангелії помітні сліди переробок греко-східних моделей; декор літургійного кодексу нагадує продукцію грецьких і давньоруських скрипторіїв.

«Грецькі рукописи слугували зразками та джерелами як для перекладів, виправлень, так і для прикрашення заставками, мініатюрами. Зображення євангелістів в Остромировому Євангелії, заглавні, прикрашені буквами з людськими обличчями, бордюри з птахами, тваринами (як в «Изборнике Святослава» 1073 року) – все це тільки більш чи менш повні копії з грецьких. Уважне вивчення

текстів Св. Писання приводить до висновку про виправлення славяно-руських списків за грецькими оригіналами» [5, 18].

Наведемо ще приклади. Протографом «Изборника Святослава» 1073 року є грецький збірник, створений у Візантії в IX або на початку X ст. Безпосереднім протографом «Изборника Святослава» 1073 року є болгарський рукопис аналогічного або близького складу; тобто друга за давністю давньоруська пам'ятка сягає корінням Изборника царя Симеона, що не збереглася. Ініціатором перекладу цієї книги з грецької мови на болгарську був цар Симеон.

І. Франко вважав, що «другий збірник Святослава, писаний 1076 р. тим самим автором, що й перший, являється в значній мірі, а може навіть зовсім самостійною роботою того автора, містячи обік перекладених ним із грецького уступів також інтересні статі його власного складання» [8].

Відрізнити переклади, зроблені в Давній Русі, від перекладів, зроблених південними слов'янами, можна на підставі зіставлення словарного матеріалу перекладних текстів. «На підставі ознак мови можна вважати руськими перекладами такі твори, як: Оглашення Феодора Студита, його Житіє, його Устав монастирський, що зберігся в рукописах XII–XIV ст. (уривки зустрічаємо в Кормчей і в Требнику. – *Н. С.*); далі – Пандекти Нікона Чорноризця (найдавніший рукопис; дійшов до нас у списках XII–XIII ст. та в списку 1296 р. – *Н. С.*), творіння Григорія Омиритського, Тлумачення Нікити Ораклійського на слова Григорія Богослова, Іосифа Флавія про Іудейську війну, Чудеса Ніколая Чудотворця, Житія Андрія Юридового, Житіє Варлаама і Іоасафа, Толкова Палея, Пчела, Александрія та ін. <...>, творіння Ніла Синайського, Геннадія патріарха Константинопольського, Андрія Кесарійського, Андрія Критського» [5]. Грецькі паріміїки єдині за змістом і походять, як доведено в науці, від одного протографа. Константинопольська система паріміїк слугує оригіналом і для протографа слов'янських паріміїників.

Устав князя Володимира є синтезом не тільки грецької правотворчості, а й канонічного права римсько-католицької церкви. У церковному уставі Володимира князь закликає своїх спадкоємців непорушно дотримуватися постанови, складеної ним на підставі правил Вселенських соборів і законів грецьких володарів.

До нас дійшло (за П. Владимировим) понад 1000 грецьких творів Іоанна Златоустого (347–407). Вони відомі і в кириличних рукописах XI–XII ст., і в глаголичних збірниках. Уже Мефодію, першовчителю, приписуються переклади «отецьких книг». Ймовірно, єпископ болгарський Костянтин переклав Чотири слова Афанасія Александрійського, тлумачення на Псалми та

ін. Можна припустити, що в ймовірному фонді Софійської бібліотеки зберігалися також і Алфавітний патерик (Джерело: Изборник 1076 року); Апокрифічне житіє Макарія Римлянина; Євангеліє; Єгипетський патерик; «Изборник Святослава» 1073 року; Іерусалимський патерик; Історія Боголюбця Феодорита, єпископа Кірського; Житіє Андрія Юридового; Житіє Василя Нового; Житіє Георгія Победоносця; Житіє Сави Освященного; Житіє Феодора Студита (XI ст.); «Стословець» Константинопольського патріарха Геннадія (сто коротких правил християнського віровчительного та моральнонавчального змісту); Супротив латинян (грец.); тлумачення на св. Писання Феодорита Кірського (відрізняється від грецького тексту скороченнями і доповненнями); «Андріті» (Бесіди Іоанна Златоустого) (збірник сталого складу) (головна думка бесід відповідала завданням церкви з метою виховання народу); твори отців церкви; епос про Дігеніса Акріта; Варлаам та Іоасаф; Лист патріарха Фотія князю Аскольду; Договір 860 р. Київської Русі з греками; Договір великого київського князя Олега 907 р. з греками; Другий договір князя Олега з греками – 911 р.; Посильні грамоти давньоруських князів до греків 945 р.; Книга Іова (входить до тріодного відділу паріміїника і читається на вечірні в перші п'ять днів Страстної седмиці); Книги псалмів; Кормча; Сказання про єгипетських чорноризців; Синайський патерик; Лавсаїк; Номоканон; Паріміїник; Повесть про Акіра; Послання о опресноках Леона (Леонтія); Послання Петра Антіохійського; Пролог; Псалтир; Синайський Лимонар (автор – Іоанн Мосх); 13 слів Григорія Богослова; «Толк священного чина» св. Василя; Устав монастирський Студитський; Фізіолог; Хілендарські листки; Християнська топографія Козьми Індикоплова; Хроніка Георгія Амартола; Хроніка Іоанна Малали; Хроніка Георгія Сінкелла; Хронограф Григорія Пресвітера; Чудо св. Димитрія Солунського з двома девицями; Чудо св. Георгія з болгариним; Чудо св. Іоанна Богослова з гусаром та ін., а також праці Анастасія Сінаїта, Андрія Критського, Афанасія Александрійського, Василя Великого, Кесарійського, Феодорита Кірського, Григорія Богослова (Назіанзіна), Єфрема Сіріна, Іоанна Златоуста, Кирила Александрійського, Кирила Єрусалимського, Костянтина Багрянородного, патріарха Никифора, Симеона Метафраста, Михаїла Пселла, Феодана Ісповідника, Константинопольського патріарха Фотія та ін.

Більшість із вищезазначеного ряду пам'яток візантійського права, праць отців церкви та ін. з часом було видано друком російською та староукраїнською, українською мовами. До речі, уявлення про світовий фонд грецьких рукописів дає

чудовий довідник еллініста М. Рішара (Richard M. Rqrteroire des bibliothèques et des catalogues).

Отже все, що було перекладене свв. Кирилом і Мефодієм, їхніми учнями та послідовниками останніх перейшли до Київської Русі і заклали підвалини давньоруської літератури.

Утім, знання з проблеми, винесеної на розгляд, а також питання перекладів з грецької мови за часів Київської Русі, хоч як це дивно, досі не систематизовані, а це достойно і варто окремого наукового дослідження. І в будь-якому разі доцільність підготовки бібліографічного покажчика з цієї теми безперечна.

Посилання

1. История русской литературы X-XVII веков [Текст] ; под ред. Д.С. Лихачева. – М., 1980.
2. Пыпин А.И. Начатки древнерусской письменности [Текст] / Пыпин А.И. // История русской литературы. – Т. 1 : Древняя письменность. – СПб., 1898.
3. Огієнко І. Костянтин і Мефодій : їх життя та діяльність : іст.- літ. моногр. [Текст] / І. Огієнко. – Ч. I. – Вінніпег – Канада, 1970.
4. Грушевський М.С. Історія української літератури [Текст] / М.С. Грушевський. – Т. 2. – К.-Л., 1923.
5. Владимиров П.В. Древнерусская литература киевского периода XI-XIII веков [Текст] / П.В. Владимиров. – К., 1900.
6. Харлампович К. «Alojzu Waczura Szkolnictwo w starej Rusi z porzdnoway prof d-ra Alles Bruchera [Текст] / К. Харлампович. – Лвуу-Warszawa-Krakuw, 1923. V–IX. 1–240. – Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (далі – ІР НБУВ), ф. 10, спр. 18310-18311, 2 с.
7. ПСРЛ : Лаврентиевская летопись [Текст]. – Вып. 1 : ПВЛ. – 2-е изд. – Л., 1926.
8. Франко І. Нарис історії українського письменства [Текст] / І. Франко. – ІР НБУВ, ф. 10, спр. 12478, арк. 6, 7.
9. Франко І. Варлаам и Юсаф, старо-християнський духовний роман та его литературная история письменства [Текст] / І. Франко // ЗНТШ. – 1897. – Т. 17–20.
10. Максимович М. История древней русской словесности. – Книга первая [Текст] / М. Максимович. – К., 1839.
11. Єфремов С. Історія українського письменства [Текст] / С.Єфремов.
12. Мещерский Н.А. К вопросу о византийско-славянских литературных связях [Текст] / Н.А. Мещерский // Византийский временник. – Т. 17.
13. Лихачев Д.С. Развитие русской литературы X-XVII веков : эпохи и стили [Текст] / Д.С. Лихачев. – Л., 1973.
14. Тихомиров М.Н. Древнерусские города [Текст] / М.Н. Тихомиров. – М., 1956. – С. 170-271.
15. Котляр Н.Ф. Киев в истории восточных славян (до середины XIII века) [Текст] / Н. Ф. Котляр // Сов. славяноведение. – 1982. – № 5. – С. 35-46.
16. Кауфман С.А. Из истории Софии Константинопольской // Византийский временник [Текст] / С.А. Кауфман. – 1958. – Т. 14.
17. Удальцова З.В. Киев и Константинополь – культурные связи до XIII века [Текст] / З.В. Удальцова // Вопр. истории. – 1987. – № 4.
18. Толочко П.П. До історії будівництва міста Ярослава та Софії Київської [Текст] / П.П. Толочко // Археологія. – К., 1969. – Т. 22. – С. 196-203.
19. Без автора. Киевские Золотые Ворота в прошлом и настоящем [Текст] / Без автора. – ІР НБУВ, ф. 10, спр. 11637. – 34 с.

Солонская Н.Г. Книжная культура Киевской Руси и греческая перекладная литература X-XII ст.

Христианство, образование из Греции распространялись в давние славянские страны еще задолго до крещения Руси. Под влиянием этого начала развиваться славянская письменность, центрами которой стали Болгария и Сербия. Преимущественно из Болгарии (конец X – начало XI в.) в Древнерусскую державу были привнесены переводы с греческого языка библейской, церковно-учительной, житийной, исторической литературы, произведений отцов церкви.

Автор статьи рассматривает корпус греческой перекладной литературы не только как основу развития христианской культуры в Древнерусском государстве, но и как основу книжного фонда библиотек Киевской Руси, прежде всего Библиотеки Ярослава Мудрого, что осуществляется в украинской исторической науке впервые.

Solons'ka N. H. Book' cultural of Kievan Rus and Greece interpretive literature of the X-XII centuries

Khristiyanstvo, education from Greece spread to the old slavonic countries yet zadovgo to christening, under influencing of this beginning to develop the slavonic written language, by the centers of which steel Bulgaria and Serbia Mainly from Bulgaria (end X – XI began in.) in Old Russian power translations were privneseno from Greek biblical, church-teaching, zhityynoy, historical literature, works of fathers of church.

The author considers the corpus of Greek literature as a chaise basis for the development of Christian culture in the ancient Russian state, as well as the basis for the book fund libraries Kievan Rus, the first Library of Yaroslav the Wise, which is carried out in Ukrainian historiography for the first time.

M. Dimnik

THE DEMISE OF IGOR'S SONS (1206-1211)*

In 1206, after Daniil Romanovich fled from Galich, the Galicians invited the sons of Igor' Svyatoslavich to be their princes. They welcomed all three Igorevichi suggesting that they wished to install the entire Igorevichi family as their new dynasty. Unfortunately for the brothers a faction of Galician boyars, which was supported by the Hungarian king, opposed them and in 1211 successfully deposed them.

Roman Mstislavich the prince of Galich died on 19 June 1205 fighting the Poles. He was survived by two sons: Daniil was four years of age and Vasil'ko was two. The Galicians pledged their loyalty to the elder Daniil [1]. His succession was vulnerable, however, because in addition to his youth he had no genealogical claim to Galich. His father's patrimony, and consequently his inheritance, was Vladimir in Volyn'. Of course, Daniil could defend his claim to Galich on the grounds that he had the traditional right to sit on the throne of his father. This right, however, would have carried little weight with ambitious challengers. One of the most powerful potential rivals was the prince of Kiev. According to custom, if the dynasty of a principality became extinct, as that of Galich had become in 1198 with the death of Vladimir Yaroslavich, its lands reverted to the prince of Kiev [2].